

ԱԶԳԱՅԻՆ ԲՐՈՆԵԿ

— 0 —

ՎԻՔՐՈՐ ՀԻԻԿՅՈ ԵՒ ՀԱՆՈՐԹՈՒ. — Ֆրանսական Ակադեմիան որոշեց Բանթէնի մէջ ի պատիւ Հիւկոյի ֆրանսական կառավարութեան կողմէ կազմակերպուած հանդէսին մէջ իբրեւ ներկայացուցիչ ընտրել պ. Հանթօն։ Այս աշխնդակ որոշման դէմ անհրաժեշտ էր որ հայ ժողովուրդը բողոքէր։ «Բըթիթ Ինթելլիգեն»-ը իր փետ. 25ի թուին մէջ հրատարակեց հետեւեալ բողոքը։

« Մէկ քանի օրէն, Ֆրանսիայ պիտի տեսնէ Վիքթոր Հիւկոյի յիշատակին ի նորոք ժողովուրդներն իրենց բաժինը պիտի բերին, մտքով, այս հանդիսաւոր յարգանքին՝ հանդէպ մեծ բանաստեղծի մը, որ մարդոց եւ ժողովուրդներու եղբայրութիւնը երգեց եւ արտադրեց արտայայտական քերականութեան հըրաշալիքներ որոնցմով բովանդակ մարդկութիւնը իրաւունք ունի հպարտանալու։

» Հայերը, որ խանդոտ հիացում մը կը տաժեն «Յուլառներուն հեղինակին վեհոգի գործին համար, սրտանց պիտի մանակցեն այդ երախտալէտ բարեպաշտութեան ցոյցին զէպ ի երգիչն Արդարութեան եւ Գեղեցկութեան։

« Բայց զժողովարար պիտի ըլլայ մէկը «որ հանդէպ պիտի խանդարէ»։—պ. կապիթէլ Հանթօն, Չեմ կրնար ընդունել թէ ինչպէս Ֆրանսական Ակադեմիան կարողացեր է Ապսիւլէ Համիտի բարեկամն ընտրել՝ փառաբանելու համար, յանուն Ֆրանսական պարութեանց, «Պատուհասքներու հեղինակին հանճարը։ Չեմ հասկնար ինչպէս այդ մարդը, որ բոլորովին հակառակ է արուեստագէտի մը կամ քանաստեղծի մը, պիտի կարենայ պանծացնել «Դարբերու Աւանդակը»-ին այնտեղ քերականագիտական զօրութիւնը։ Եւ չեմ հասկնար մանաւանդ թէ ինչպէս այդ չոր սրտով ու նեղ մտքով դիւստագէտը, որ նոր ժամանակներու տարեգրութեանց արժանազան հակամարդկային ամենէն մեծ ռեթրիկ տակեր, դահլիճին հետ եղաւ զօրեղուն զեմ պիտի կարենայ տարփողել «Արեւելականքներու» եւ «Ռեթրի մը պատմութեան հեղինակին գործը։ Ինքի ճշմարտութեան տարօրինակ կը թուի որ ֆրանսական Ակադեմիան, իր անդամներուն մէջ հաշուելով հանդերձ բարձր հոգւով բանաստեղծներ, մտածողներ եւ պատմաբաններ, արտաւոր զաղափարն ունեցած ըլլայ իրեն իբր

ներկայացուցիչ պ. Հանթօն ընտրել՝ այսքան մեծաշուք եւ նշանակալից առթիւ մը մէջ։ Ցաւը զոր այս ձախող ընտրութիւնը կ'ազդէ Հայերուն, այնքան մեծ է որքան իրենց պատգամ աշութիւնը։ Եւ կը կարծեմ թէ բոլոր օտար ժողովուրդները, ինչպէս, եւ վստահ եմ այդ մասին, շատ մը Ֆրանսայիներ՝ առանց կուսակցական խտրութեան, պիտի զգան նոյն ցաւն ու նոյն ապշութիւնը։» Ա. ՉՊԱՆԵԱՆ

ՎԻՔՐՈՐ ՀԻԻԿՅՈՒ ՀՍՐԻԻԻՄԵԱՆԷ ԵՒ ԲԱՐԻՋԻ ՀԱՅԵՐԸ. — Այն վեհաշուք հանդէպին, որով Ֆրանսա տանց Վիքթոր Հիւկոյի հարիւրամեակը, հայ ժողովուրդը բարոյական պարտականութիւն ունի իր երախտագիտութեան ու յարգանքի քաժարը բերելու։ Անտահեմ ի տնօրէնը եւ պ. Էտիպ Շահին, թարգմանակ հայ արեւեստագէտներու եւ պրասէրներու խումբի մը կողմէ, յայտնեցին Բարիդի թաղապետական խորհուրդին որ կը ցանկային մասնակցել Գաղաքատան մէջ կատարուելիք առավին հանդէսին ու ֆրանսական եւ օտար պատգամաւորութիւնները պիտի ընդունուէին Բարիդի թաղապետութիւնէն եւ իրենց մեծարանքը պիտի յայտնէին Հիւկոյի յիշատակին։ Թաղապետական խորհուրդը հրաւիրեց պ. Սահին եւ Չօպանեանը աւել հանդէսին, ինչպէս եւ փետր. 28ին քաղաքատան մէջ տրուած արուեստագիտական երեկոյթին)։ Պ. Չօպանեան հետեւեալ բանախոսութիւնն արտասանեց՝ յանուն հայ պատգամաւորութեան։

« Պարոններ, »

« Վիքթոր Հիւկոյի յիշատակին, զոր Ֆրանսա կը տանէ այս պահուս, կը բերեմ խոնարհ բայց ջերմեանց հիացման տուրքը հեռավոր ու զժողով ժողովրդի մը։ Եւ վստահ եմ որ այս ժողովն ձաղիկը զոր կ'ալիքնինք սեղանաբարական մեծարանքի շքեղ փունջին։ Մասնաւորապէս պիտի յուղէ հոգին մեծ բանաստեղծին, որ զժողովները, կեղեքնանքները սիրեց եւ որ ազատութեան համար մաքանիդներն ու անաւալողները նպատակեց։

« Հայերը խանդավառ պաշտամունք մը կը տածեն Վիքթոր Հիւկոյի գործին համար։ Մեր գրանմուտները կը սքանչանան «Դարբերու Աւանդակը»-ին հեղինակին արտայայտական հսկայ զօրութեան, մարցկային անցնալ ու ներկայ պատմութեան բոլոր տեսքերով վերականգնանացնող կամ վերաստեղծող իր երազատեմ վիթխարի երեւակայութեանը վրայ։ Կը պաշտեն արու եւ վեհանքն մասնաւոր որ

տիեզերական Հանրապետութիւնը երազեց, ու մարդոց քարոզեց, հոյակապ երգերով, հաւատեց ու նենհիւ սիրով, ազատութեան ու եղբայրական երջանկութեան ապագայի մը կը յարաւրակէր գործիչը, որ ա՛յնքան կարծր ու յամառ պայքար մը մղեց կայսերականութեան դէմ, եւ որուն հաճախը քնարը մին հղաւ հոգեպաշտ այն մեծ ուսնակի, միշտ աւելի զօրեւ զայն թուր Նիւթական ուժերը, որոնք տապալեցին բռնապետական պատուարները եւ ճամբան բացին ռամկավարութեան վերելքին, Բայց մեր գրաւոր մտնունդէն առդիւն բոլոր Հայերն ալ կը ճանչնան Հիւկոյի գործը, շնորհիւ զմայլելի «Բըլուռ առնել» վէպին, զոր մեք յետիւշնիսականը, մեր գրեւորչի վարժապետներու ամենէն աղէտը կարգադրած ու նորէն կարգադրած է եւ որ մեր ժողովրդին համար տեսակ մը երկրորդ Աւետարան դարձած է Այլ զիջքը, հացի պէս բարի, արեւու պէս տաք, հայ հոգեւի վրայ գործած է ազդեցութիւն մը այնքան բարեբար որքան խորին, զայն կրթած, ամբապնդած, մեծցուցած է. «Վերթոր Հիւկոյի անունը սրբապան անունը մը դարձած է Հայոց համար, որովք զայն կ'արտասանեն այնքան երկիր դածութեամբ որքան անունը Բաֆթինը, մեր ազգային մեծ վիպասանին մը հիշողէն էջերու մէջ վերապիցեաց մեր հայրենուն փառաբեր պայքարները եւ իր հեղինակները մղեց պապեհական արի աւանդութիւնը վերանորոգել» զերինք խղճող ու նուազանցող լուծը թթմախիւր ու համար Հիւկոյի անունը Հայոց համար խորհրդանշական անուն մը դարձած է. ան կը նշանակէ արդարութիւն, ապատեթիւն, գեղեցիկութիւն, քաջասրտութիւն, Դրապարի համար աղիւտ տառապանք, — եւ կը նշանակէ Ֆրանսա, որովհետեւ Ֆրանսան մեզի համար յաւիտեական զինուորն է մարդկային հոգեւ այդ վեր խոյանդներուն, այդ նուիրակն ու անտարկեհերան, եւ Ֆրանսան ամբողջապէս խոսացած նշանացած է Հիւկոյի գործին մէջ:

«Ահա ինչու Բարեգի Հայերը պարագ համարեցան մասնակցել այդ հեղեղաբն օրով Ֆրանսա իր մեծ քերթողին հաճախը կը փառաբերէ: Եթէ ցաւազին պայմաններ մեր հեղինակները հայրենի հողին վրայ երկայն ու մը ուայ ննձկութեան մը մէջ կորաքամակ չպահէին, Հայաստանը ինքն իսկ իրրեւ պատգամաւոր պիտի զրկէր իր գաւալներէն մէկ քանին, որունք պիտի գային բերել Հիւկոյի հոգիին՝ անծարանջ անոնց որ լացած են ռեյնաւանքի կարգալուծ եւ անոնց որ սուրբ բոցի մը իրենց կուրծքն այրելն զգացած են Արեւելականը»

Ինչո՞ւ եւ «Պատուհասքներ» ու երգն ունկնդրելով՝ Վատահեմ սակայն որ այս պահուս բոլոր շախերը մտադմ ձեզի հետ հաղորդակից են, եւ թէ ձեզի հետ կ'օրհնեն յիշատակը ձերքն, հրապային, որուն մեծ աստեղը զերինք կ'արտապնդէ իրենց տաճանելի պայքարին մէջ եւ որուն անկորուստ ձայնը բոլոր արգար դատարանի ննխադասփելի յարթանակն իրենց կ'ապահովէ:»

Հայերէ գառ կային չէի: Իոյնիացի, սերպ, ուս, յոյն, հայերեան, պատգամաւորութիւնները, որոնք բոլորնալ թաղապետական խորհրդի նախագահ պ. Տոսէի եւ Մէնի նախնային քաղաքապետն պ. Խը Սեւլի բարեգալուստի խօսքերէն յետոյ, իրենց յարանքի արտայայտութիւնն ըրին Հիւկոյի յիշատակին ինչպէս եւ այն երկրին որ Հիւկոյն արտադրեց:

Բարեգի Ֆրանսացի Ուսանողաց Միութիւնը նմանապէս պատգամաւորութիւն մը զրկած էր: Յաւալի է որ Բարեգի հայ ուսանողները մտածած չլըլան մանակցեցու այդ հանդէսին:

Պ. ՖՐԱՆՍԻ ՏՐ ԲՐԵՍՍԱՆՍԷԻ ՄԷԼ ԲԱՆԱԼ ՍՍՈՒՄԻՆԻՆԸ. — «Էօրդէն» կը հրատարակէ նկարագրութիւնը այն բանախօսութեան զոր մեծանուն հայասեր պ. Ֆ. Խը Բրէսանսէ կատարեց, Եւրոպայի հայ ուսանողաց Միութեան հրաւերով, Ժրենվիլթթորիւ-հայ սրահին մէջ: Պ. Խը Բրէսանսէ բացատրած է արգարութիւնը հայկական պայքարին, «Պատերազմը կ'առեմ, ըսած է, բայց կայ պատերազմ մը որ նուիրական է, այն է հայութեան պատերազմը զինքը կեղեքող բռնաւորին դէմ»:

«Դիւանայականութիւնը, եղբայրացուցած է պ. Խը Բրէսանսէ, այն ռեժիմին է որ Սուլթանէն կեղեքուած ժողովուրդներուն գծուարութիւնները պիտի լուծէ: Մամնտապան պետութիւնը պէտք է որ վերջի վերջնալ միմիայն ընդհանուր գերիշխանութիւն մը պահէ: Այդ է Արեւելքի խնդրոյն բանալին, բայց այս պահուս մեր ստիպողական պատգամաւորութիւնը Հայոց գիմադրութեանը մեր աջակցութիւնը անվերապահօրէն ընծայելն է:»

Ստուար բազմութիւն մը խոնուած է լսելու համար պ. Խը Բրէսանսէի բանախօսութիւնը որ յաճախ ընդհատուած է բուռն ծափահարութիւններով:

ՀԱՅ ՈՐԲԵՐՈՒՆ, ՀԱՄԱՐ. — Ամերիկայէն,
ազգային մը (պ. Վ. Ռ. Թորոսեան, Ուէսթ Հո-
պքոն) մեկի հետեւեալը կը գրէ. — «Անահիտ
պարթեթի Գ. տարի թիւ 10-11 ին մէջ Ան-
ճիգ լուր մըս խորագրին տակ ձեր ստուգած
մէկ լուրը հրատարակած էիք թէ պ. Թաքթ-
եան, Մանչէսթըրէն, խոստացած է երկուհազար
ոսկի նուիրել Օուլըս Գոլէճին, պայմանով որ
այդ քուէնը երկու հայ որբ յանձն առնէ սնու-
ցանելու եւ կրթելու, եւ թէ այս նուիրաւու-
թիւնը չէ ընդունուած անբաւականութեան
պատճառով, ինչպիսիք որ հրատարակէք Ա-
նահիտի մէջ, ի գիտութիւն պ. Թաքթեանին
եւ այն ամէն հարուստ ազգայնոց որոնք կ'ու-
զեն բարերարել իրենց ազգին, թէ Ամերի-
կայի պատուաւոր եւ բարձր քուէնեղէն մին,
«Բարք-Գոլէճ»ը, իր ներքին կանոնաց համա-
ձայն, պիտի կրնայ սնուցանել եւ կրթել
երկուհազար ոսկիով ՏԱՍԸ որբ՝ փոխանակ
երկուքի, իսկ 200 ոսկիով՝ մէկ որբ՝ այս քու-
էնը առիթ կ'ընծայէ նաեւ ուսանողին արհեստ
մէն ալ սորվելու :

Գոլէճի հասցէն է՝

Park College, Parkville, Mo. U. S. A. »

ԻՍԳԷՏԵՐ-ՔԱԼԻՖՈՐՆԻԱՆ ԴԱՏԱՐ. — Դատը
զոր պ. Իսքէնտէր բացած էր պ Կալիֆոռնիայի
դէմ, տեղի ունեցաւ փետրուար 1ի օրը Բա-
րիզի պատճաղաւ տտեանի 10րդ սենեակին
առջեւ, Պ. Ալպէր Գլեմանսօ փաստաբանաց պ.
Իսքէնտէրի համար, պ. Տըլիկան պ. Բալթաթ-
եանին համար, Դատարանը դատապարտեց
պ. Բալթաթեանը, իբրեւ անուանարկիչ, 50
Ֆրանք տուգանքի (amende) եւ 100 Ֆրանք
վզենակի (dommage intérêts) :

20ՊԱՆԵԱՆ-ՔԱԼԻՖՈՐՆԻԱՆ ԴԱՏԱՐ. — Դատը
զոր «Անահիտ»ի անօրէնը բացած էր պ. Բալ-
թաթեանի դէմ, տեղի ունեցաւ փետր. 28ին,
պատճաղաւ տտեանի 9րդ սենեակին առջեւ,
Պ Անաթոլ Ֆրանս եւ պ. Էտիար Շահին եկան
անձամբ իրենց յարգանքը յայտնել պ. Զո-
պանեանի նկարագրին եւ գործին նկատմամբ,
Պ. պ. Վիքթոր Պերար եւ Բիէր Բիլեար նա-

մակներ ուղղած էին նոյն իմաստով : Պ. Բալ-
թաթեան դատապարտուեցաւ 100 Ֆրանք տու-
գանքի եւ 500 Ֆրանք վզենակի :

**ԼՈՅՍ. — Այս տիտղոսով նոր թերթ մը սկը-
սած է հրատարակուիլ Քէմպրիճի մէջ, խմբա-
գրութեամբ պ. Մ Մինասեանի, ի Այդ թերթը
պիտի ըլլայ կիսամսեայ եւ պիտի ունենայ
զուտ գիտական պարունակութիւն մը, Բա-
ժանորդագրին է տարեկան երեք ու կէս ֆր. :**

Հասցէ՝
LOUYCE, published by M. Minassian,
51 Flagg st., Cambridge, Mass., U. S. A.

ՊԱՏԱՆԻ. — Պ. Կ. Թումայեան, իր Զիկուէլի
որբանոցին մէջ հաստատած է տպարան մը եւ
սկսած է հրատարակել ամսաթիւրի մը «Պա-
տան»ի անունով, զոր կը խմբագրեն իր սա-
ները Տալեկան բաժանորդագրին է 3 Ֆրանք,
Հասցէ՝
Rédaction du „Badany“, Chigwell, Essex,
LONDON.

— Հաճոյքով կ'իմանաք որ պ. Սեպուհ
Պէկեան պատուոյ յիշատակութիւն մը ընդու-
նած է աղջիկ մը ներկայացնող կիսարձանին
համար զոր ի տես գրած էր 15.00 Տիեզերա-
կան Արուեստանդէսին մէջ :

— Թեհրանէն մեկն կը հաղորդեն թէ նա-
խանձութեամբ պ. Տիգրան Զաւէնի, տեղ-
ւոյն Հայերը որոշած են «Ժողովրդական Հա-
մալարան» մը հիմնել :

— «Անահիտ»ի խմբագրութիւնը շնորհա-
կալութեամբ ընդունեցաւ ողբացեալ Տիգրան
Նրկաթի կենդանագիրը, զծագրուած՝ պ. Ն.
Տէմիրճեանէ ձեռագիր, զոր Գահրէի Դաշնակ-
ցական «Լաֆֆի» խումբը հրատարակած է եւ
որուն վաճառման հասոյթը պիտի յատկացուի
ազգային գործին :

— Մեծ ուրախութեամբ կ'իմանաք որ
պ. պ. Ժորժ Բլէմանսօ եւ Ֆ. ալ Բրեսսանտէ ո-
րոշած են ներկայանալ իբր ընտրելի՝ յառա-
ջիկայ խորհրդարանական ընտրութեանց, ի-
րենց յաջողութիւնը անտարակուսելի է, —
Հայկական դատը Ֆրանսական խորհրդարանին
մէջ զինքը Էմիլիէն պաշտպանող երկու հզօր
ձայն պիտի ունենայ :

